

роди. Отрицателното становище към панславянската идея се засили у вестниците на Каравелова и Ботйова. Основната нишка на тѣзи вестници бѣ, балканскитѣ народи, сами, по революционенъ пѣтъ, да извоюватъ свободата си. Тѣ не бѣха противъ споразумението на южнитѣ славяни. Напротивъ, обявяваха се привърженици на една балканска или дунавска конфедерация, но тя трѣбваше да почива на принципа на свободата и равенството. Една такава конфедерация би могла да обхване не само южнитѣ славяни, но при известни условия дори останалитѣ християнски народи на Балканитѣ. Изобщо идеята за балканска или южно-славянска федерация или конфедерация, която се явява въ вестницитѣ на Раковски, Каравелова и Ботйова, не е напълно ясно формулирана, тя е мъглива, неконкретизирана. Ясно е само това, че конфедерацията не се приема безрезервно, при всички положения, а се поставя въ зависимостъ отъ гарантиране свободата и равноправието на всички образуващи я народи. Ботйовъ недвусмислено изказва въ „Знаме“ своитѣ подозрения и незадоволства отъ сръбскитѣ хегемонистически стремежи. Останалитѣ вестници — емигрантски, да не говоримъ за цариградскитѣ, които не сж смѣяли да взематъ становище, не се изказватъ по този въпросъ. Политическата независимостъ на една обгръщаща всички български земи държава се смѣташе отъ мнозинството емигрантски вестници за единственото разумно разрешение на източния въпросъ. Нѣкои отъ тѣхъ, следъ като разкъсваха отоманската империя, въ своя ентузиазъмъ отиваха до тамъ, че обсъждаха въпроса за бъдещата форма на управление на новоосвободената българска държава; преобладаваше мнението за приемане на демократическа конституция и избиране владѣтелъ не измежду балканскитѣ, а отъ европейскитѣ дворове (Вж. „Стара Планина“). Каква вѣра въ неизбежното освобождение! Ако не бѣше тази крайна вѣра у родоначалницитѣ на българския печатъ, ако не бѣше тази пълна самостепенностъ и изумителна решателностъ предъ най-непреодолимитѣ прѣчки, едвали народътъ би се хвърлилъ въ борбата съ такова силно желание и енергия...

Такива високо-благородни национални задачи си бѣ поставилъ да разреши българскиятъ печатъ. Никѣде при основаване на вестникъ или списание не се забелязва комерческа целъ и спекулативенъ духъ у издателя, никѣде не може нито да се подозре поставяне личния интересъ надъ обществения. Нито издатель, нито редакторъ иматъ на ума си да търсятъ материални облаги. Въ това отношение тѣ се отличаватъ основно отъ издателитѣ на първитѣ информационни листове на стара Европа (релационни, хвѣр. листове, цайтунгенъ и др.), които предлагаха своитѣ издания като стока на пазаря, или по-късно — въ 18 и 19 вѣкъ — когато вестникарското издателство се разви като чисто търговско предприятие.